

קריאת המגילה בלילה וביום

שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. אמר ליה: אמר רבא הכי? [אמר ליה: אין]. תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה.

ד. אסתר | פרק ט

(כז) קִיְמוּ וּקְבְלוּ וְקָבְלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרְעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לְהִיּוֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה נְזַכְּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: (כח) וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נְזַכְּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וְיָמֵי הַפְּנּוּיִם הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזֶּרְעָם: ס

ה. חידושי הריטב"א | מסכת מגילה דף ד עמוד א

ואמר ר' יהושע בן לוי חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנותה ביום. וכן הלכתא, כתב רבינו יעקב ז"ל אפילו הכי כשחזור וקורא ביום מברך שהחיינו, שאין קריאה של יום טפלה משל לילה דאדרבה עיקר קריאה ביום היא וימים (משמע) [כתב] בפרשה ומשמע יום דוקא כדאמרינן גבי סעודה (לק' ז' ב'), ותנא נמי פסיק ותני לה לקמן במכילתין (כ' ב') בדברים שבימים כשר כל היום לקריאת מגילה, ולא קתני ליה בהדי דברים שבליילה ונראין דבריו וכן נהגו.

ומסתבר לי דבקריאת לילה ליכא קפידא בעשרה ואפילו שלא בזמנה דכולי עלמא, דהרי כפרים המקדימין ליום הכניסה בלילה במקומן היו קורין אותה דהא לא מפטרי מקריאה זו דחובה היא ובמקומן לא היה להם עשרה, ואף בלילה לא מכנפי להאי, וקרוב בעיני לומר דכפרים או עיירות המקדימין ליום הכניסה קריאת היום הוא שמקדים כדי לקרותה בציבור, אבל קריאתה בלילה בזמנה קורין אותה כל אחד במקומו כפי מה שיודע או הולך אצל חבריו, ואפילו תימא דבעו עשרה למצוה כדלקמן (ה' א' ד"ה אמר), שפיר מצו למטרח ולאכנופי דלא טרידי בהא, שהרי אין סעודה אלא ביום, וכי ליכא עשרה נמי מגילה בזמנה היא ולא מעכב כדבעינן למימר קמן (שם).

והא דסמין ליה ר' יהושע בן לוי אקרא דכתיב אלהי אקרא יומם וגו'. כלומר אף על פי שבליילה לא היה דומיה לי, והאי קרא אתמר במזמור על אילת (תהלים כ"ב) שנדרש על אסתר שנמשלה לאילת השחר כדאיתא לקמן במכילתין (ט"ו ב'), ואידך קרא למען יזמרח וגו' אמר במזמור ארוממך (תהלים ל'), והמזמור [ה] הוא נדרש במדרשות על מרדכי ואסתר והמן כדפרש"י ז"ל.

ו. בית הבחירה (מאירי) | מסכת מגילה דף ב עמוד א

אלא שמ"מ יש לגלגל על פירושם תביעות מצד אחר שאם בעיירות הם קורין תינח ביום שהם נכנסין בלילה שעברה מיהא מי קרא להם שהרי על כרחך מפני שאינן בקיין אתה אומר כן ושמא תאמר שמבערב היו נכנסין ושאיך בכל השנה דרכם בכך כדי להיות שם שחרית לקריאת התורה או לדין שהרי בית דין לא היו יושבין אלא עד חצי היום עדיין יש לומר נשים וזקנים מה תהא עליהם ודוחקים עצמם לפרש שהיו שולחים להם בקי מבערב וקורא להם במקומם לילה ויום ושמא תאמר א"כ ישלחו אותו ערב י"ד הואיל ויש להם להתבטל ממלאכתם ביום הכניסה נוח להם שלא יהיו צריכין להתבטל פעם אחרת או שמא ביום הקריאה היו מוליכין הבקי לשם וקורא בלילה שאחר קריאת היום שאף אנו היה הדין כן מדכתיב אלהי אקרא יומם ולא תענה וכו' והדר כתיב ולילה ולא דומיה לי אלא מדכתיב ולא יעבור אי אפשר לנו בכך אבל הם שמקדימין לקרות אפשר להם בכך

ז. רמב"ם | מגילה וחנוכה פרק א

ג. מצוה לקרות את כולה, ומצוה לקרותה בלילה וביום, וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום, ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואלו הן: בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מקרא מגילה,

א. מגילה ד ע"א

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי. סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמינתא מתניתין דידה ביממא. - אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מינה דרבי חייא בר אבא: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא ואתנייה. איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר למען יזמרח כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך.

רש"י

ולשנותה ביום - זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה. **אקרא** - במזמור למנצח על אילת השחר הוא, שנאמר על אסתר, כדאמרינן במסכת יומא (כט, א): למה נמשלה אסתר כאילת כו'. **סבור מינה** - בני הישיבה, ששמעו שמועה זו בלשון הקודש ולשנותה ביום, היו סבורין דהאי ולשנותה - לשון שונה משנה הוא. **למייתי מתניתין דידה** - משניות של מסכת מגילה. **אעבור פרשתא דא ואתניה** - אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה. **ביראה** - דמן בירי. **יזמרח כבוד** - ביום, ולא ידום בלילה, והאי קרא במזמור ארוממך ה' כי דליתני דרשינן בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשוורוש, וקריאת מגילה שבח הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא.

תוספות

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום - אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז:): דאם אכלה בלילה לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן.

ב. מגילה יז ע"א

מתני. הקורא את המגילה למפרע - לא יצא. קראה על פה, קראה תרגום בכל לשון - לא יצא. אבל קורין אותה ללועזות בלעז, והלועז ששמע אשורית יצא. קראה סירוגין, ומתנמנם - יצא. היה כותבה, דורשה, ומגיהה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. היתה כתובה בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום, על הנייר ועל הדפתרא - לא יצא, עד שתהא כתובה אשורית, על הספר, ובדני.

גמרא. מנא הני מילי? אמר רבא: דאמר קרא ככתבם וכזמנם מה זמנם למפרע לא - אף כתבם למפרע לא. - מידי קריאה כתיבה הכא? עשייה כתיבה, דכתיב להיות עשים את שני הימים! אלא מהכא: דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים - איתקש זכירה לעשייה, מה עשייה למפרע לא - אף זכירה למפרע לא.

ג. מגילה ז ע"ב

אמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא - ימי משתה ושמחה כתיב. רב אשי הוה יתיב קמיה (דרב כהנא) [דאמימר] נגה ולא אתו רבנן. אמר ליה: מאי טעמא לא אתו רבנן? - דלמא טרידי בסעודת פורים - אמר ליה: ולא הוה אפשר למיכלה באורתא? - אמר ליה: לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא: סעודת פורים

בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם (ובזמן) [בזמן] הזה, בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו, ומקום שנהגו לברך אחריה מברך: בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דינינו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י [האל] הנפרע (לישראל) [לעמו ישראל] מכל צריהם האל המושיע.

ח. ספר הרוקח | המשך הלכות ברכות סימן שעא

וחנוכה שקבעו ההדלקה מפני פך שמן כדאי' בפ' במה מדליקין (דף כא) קבעו זמן לילה ראשונה דהדלקה עושה מצוה. ועל ההלל אין מברך זמן שאין לברך זמן אלא על הגוף של מצוה שהיא באה מחמ' זמן כגון ימים טובים שמקריבין מוספין כדאמר בפ' אין נערכין (דף יג). פורים בקריאת מגילה בלילה מברך זמן כמו ההדלקה בחנוכה וקריאת המגילה פרסומי ניסא על כן מברך שהחיינו.

ט. שו"ע או"ח | סימן תרצב

א. הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו; וביום אינו חוזר ומברך: שהחיינו; הגה: וי"א דאף ביום מברך: שהחיינו (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשירי פ"ג); ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח), ואין לברך אחריה אלא בצבור.

י. מגילה כ ע"ב

מתני'. כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטילת לולב, ולתפלת המוספין, ולמוספין, ולוידידי הפרים, ולוידידי מעשר, ולוידידי יום הכפורים, לסמיכה, לשחיטה, לתנופה, להגשה, לקמיצה, ולהקטרה, למליקה, ולקבלה, ולהזיה, ולהשקיית סוטה, ולערפת העגלה, ולטהרת המצורע. כל הלילה כשר לקצירת העומר, ולהקטר חלבים ואברים. זה הכלל: דבר שמצותו ביום - כשר כל היום. דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה.

יא. מגילה כא ע"א

דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה, לאתויי מאי? - לאתויי אכילת פסחים, ודלא כרבי אלעזר בן עזריה. דתניא, ואכלו את הבשר בלילה הזה, אמר רבי אלעזר בן עזריה: נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות - אף כאן עד חצות.

יב. שו"ת הר צבי | אורח חיים ב סימן קכ

ועתה ניהדר לחידושו של הבנין שלמה דמקרא מגילה של לילה עדיין לא היה בזמן המשנה. וחילא דידיה משום שלא נזכר קריאת מגילה דלילה בשום משנה, הנה כפי שנתבאר לעיל שיטת רש"י בבן עיר שהלך לדרך או להיפך דרש"י ס"ל דלעולם בתר מעשה אזלינן ומה שחשב תחלה לחזור למקומו בזמן קריאה לא מהני כלום אם לא נצטרפה למעשה וכבר נתבאר דמקור הדברים הוא דרש"י מפרש לשון עתיד דמתניתין דאליבא דרבא שם משמעותו דבליל י"ד אם עתיד לחזור ויחזור קודם עלות השחר קורא קריאת הלילה כמקומו בליל י"ד, ונמצא דלרש"י וסייעתו נזכר מפורש קריאת מגילה דלילה בתוך המשנה עצמה, הא חדא, ועוד יש להקשות מהא דתנן (מגילה דף כ ע"א) אין קורין את המגילה עד שתנף החמה, ופריך בגמרא לימא תהוי תיובתא דריב"ל דאמר חייב אדם לקרות את המגילה בלילה, ומשני כי קתני אדיום. הרי מפורש דפשיטא ליה להגמרא דחייב מגילה דלילה תקנה קדומה היא ולא עלה על לב לומר דנתחדשה אחרי המשנה. דאי כדברי הבנין שלמה דבימי ריב"ל תקנוה א"כ ל"ק כלום מן המשנה על ריב"ל

ומאי קאמר לימא תהוי תיובתא על ריב"ל. אלא פשוט דקריאת מגילה דלילה נמי היתה קודם זמן המשנה.

יג. שו"ע או"ח | סימן תרפח

ה. בן עיר שהלך לדרך, או בן כרך שהלך לעיר, אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר, קורא כמקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. הגה: ואם הוא במדבר או בספינה, קורא ביום י"ד כמו רוב העולם (כל בו).

משנה ברורה

(יב) בן עיר שהלך לדרך וכו' - סעיף זה הוא לשון הרמב"ם ומפני שרבים מתקשים בסעיף הזה מוכרח אני להרחיב הדבור קצת ונבארו כפי מה שפירשוהו המגיד והכסף משנה וכן משמע מהגר"א. וצריכין אנו לידע שלשה דברים (א) דאם הוא שייך לערי הפרוזות אפילו יום אחד קרוי פרוז וקורא ב"ד וכן אם הוא שייך למוקפין אפילו יום אחד קרוי מוקף וקורא בט"ו (ב) זמן קריאה הוא העיקר ביום וכיון שהיה בערי הפרוזות בהתחלת היום י"ד קורא ב"ד וכן כה"ג לענין מוקפין ביום ט"ו (ג) זמן קריאה שכותב המחבר היינו זמן קריאת המקום שהוא בו עתה לא זמן שיצא משם ועתה נבאר את הסעיף כסדר בכל פרט בפני עצמו. בן עיר שהלך לדרך אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ר"ל בזמן קריאה של ט"ו דהיינו משהאיר היום לא יהיה שם כי יחזור משם קודם אור היום אף שלבסוף רואה שהוא מוכרח להתעכב שם גם על יום ט"ו מ"מ אינו נקרא בשם מוקף וקורא ביום י"ד בהיותו בכרך אבל אם בעת נסיעתו לא היה בדעתו לחזור מן הכרך אלא לאחר זמן הקריאה דהיינו בבקר של ט"ו שאז כבר הוא זמן הקריאה אז חל עליו שם מוקף וקורא עמהן ביום ט"ו ואפילו אם אח"כ חזר לעירו ביום ט"ו קורא שם אם לא קרא מתחלה בכרך. ועתה נבאר הסעיף לענין אופן השני דהיינו בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו בעת נסיעתו לחזור למקומו בזמן קריאה דהיינו שיחזור משם בליל י"ד קודם שיאיר היום דהוא זמן קריאה ואף שלבסוף היה שנתעכב ולא חזר קורא כמקומו דהיינו ביום ט"ו אבל אם לא היה בדעתו בעת נסיעתו לחזור משם רק לאחר זמן קריאה דהוא ביום י"ד בבוקר חל עליו חובת הקריאה של העיר וזה שאמר המחבר קורא עם אנשי המקום אשר הוא שם [וע"כ אף שחזר באותו יום ובא לדרך צריך לקרוא באותו יום י"ד דהוא נקרא פרוז בן יומו] וכתב הט"ז דכ"ז דוקא אם היה שם בעיר בתחלת היום אבל אם חזר למקומו שהוא כרך קודם היום לא מועיל מה שחשב מתחלה להיות בעיר בעת קריאת העיר:

יד. תלמוד ירושלמי | מגילה פרק ב הלכה ג

מתני' בן עיר שהלך לדרך ובן כרך שהלך לעיר אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו ואם לאו קורא עמהם: גמ' ניחא בן כרך שהלך לעיר שזמנו מאוחר בן עיר שהלך לדרך ואין זמנו מוקדם אמר ר' יודן לית כאן בן עיר שהלך לדרך ותניי דבי ר' כן בן כרך שהלך לעיר א"ר יוסי אופי כאן בעתיד להשתקע עמהן אמר ר' יוסה והוא שיצא קודם לשהאיר מזרח אבל אם יצא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר רב נחמן בר יעקב בעי מעתה גר שמל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר.

